

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version: Kivistö, M. 2025. Luovuutta tarvitaan matkalla kohti sosiaalisesti kestäväää hyvinvointia. Teoksessa: Honkonen, A. & Bethell, S. (toim.) Luovuus kannattaa! Luovuus osana Laurean opetusta ja hankkeita. Laurea julkaisut 234, 75–86.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-719-5>

10 Luovuutta tarvitaan matkalla kohti sosiaalisesti kestäväää hyvinvointia

Marika Kivistö

TÄMÄ ARTIKKELI TARKASTELEE sosiaalialan ammattilaisten, erityisesti sosionomien, ammatillisia osaamistarpeita sosiaalisesti kestävään hyvinvoinnin edistämiseksi. Artikkelissa esitellään kestävään hyvinvoinnin neliapilamalli, joka pohjautuu Erik Allardtin hyvinvointimalliin (1976 ja 1993): having, loving, being ja doing. Näiden ulottuvuuksien kautta tarkastellaan, miten sosiaalialan ammattilaiset voivat edistää kestäväää hyvinvointia. Artikkelissa korostetaan luovien menetelmien merkitystä sosionomikoulutuksessa ja työssä, ja miten ne voivat tukea asiakaslähtöistä työtä sekä ammattilaisten hyvinvointia ja työssä jaksamista.

Ihmisyyteen liittyä kautta historian pyrkimys matkata kohti parempaa tulevaisuutta. Ihmisiä ja ihmiskuntaa on aina vienyt eteenpäin unelma paremmasta huomista. Tämä unelma on pitänyt liikkeessä ja auttanut eteenpäin vaikeinkin aikoina. Tällä hetkellä elämme aikakautta, jossa globaalit muutokset ja kriisit vaikuttavat syvästi toisiinsa. Maailman eri kolkissa tapahtuvat ilmiöt, kuten ilmastonmuutos, taloudelliset kriisit ja sosiaalinen epätasa-arvo kytkeytyvät tiiviisti yhteen ja ulottavat vaikutuksensa yhteiskunnan kaikkiin sektoreihin, mukaan lukien sosiaalipalvelut ja sosiaalialan koulutus.

Sosiaalialan korkeakoulutuksen tehtävä on mahdollistaa koulutettaville ammatillisia valmiuksia paitsi tämän hetken työelämän tarpeisiin myös vastaamaan sekä työelämän, yhteiskunnan ja jopa ihmis-, eläin- ja kasvikunnan tulevaisuuden tarpeisiin vuosikymmentenkin päähän. Koulutuksen tuleekin tarjota rakennusaineita siltojen rakentamiseen tulevaisuuden maailmaan, joka on vasta tuloillaan.

Kestävään hyvinvoinnin teemaa tarkastelen sosiaalipedagogisesta viitekehyksestä ja pedagogisena valintana, johon luova ajattelu ja luovat työtavat liittyvät kiinteänä osana. Laurea-ammattikorkeakoulussa on vahvaa luovien menetelmien osaamista, jota on opetustarjonnassa niin pakollisissa ydinopinnoissa kuin myös vapaasti valittavissa täydentävän osaamisen tarjonnassa. Pohdin sosionomikoulutuksen luovien aineiden tuottaman ammatillisen osaamisen mahdollisuuksia edistää kestävään hyvinvoinnin toteutumista sosiaalialan ympäristöissä.

KESTÄVÄ HYVINVOINTI

Tulevaisuuskeskustelu on etenkin 2000-luvulla sisältänyt kestävä kehityksen käsitteen. Kestävä kehitys määritellään yleisimmin kehitykseksi, joka on ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävää pitkällä aikavälillä niin, että se turvaa hyvän elämän edellytykset globaalisti sekä nykyisille että tuleville sukupolville. Ekologisesti kestävä kehitys tarkoittaa sitä, että säilytämme biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien toimivuuden samalla, kun sopeutamme taloudellisen ja aineellisen toimintamme luonnon kestokyvyn rajoihin pitkällä aikavälillä. Taloudellinen kestävyys tarkoittaa tasapainoista ja kestävää talouskasvua, joka ei perustu pitkällä aikavälillä velkaantumiseen tai luonnonvarojen liikkakäyttöön. Se edellyttää, että taloudellinen toiminta huomioi ympäristön kantokyvyn ja turvaa resurssit myös tuleville sukupolville. Taloudellinen kestävyys on keskeinen osa kestävä kehitystä ja se luo perustan yhteiskunnan hyvinvoinnille ja vakaudelle. (Ympäristöministeriö 2023.)

Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys on laaja käsite, joka tarkoittaa osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamista, tasa-arvon edistämistä, oikeudenmukaisuuden vahvistamista, hyvinvoinnin ja hyvän elämän edellytysten turvaamista, moninaisuuden ja kulttuurisen moninaisuuden vaalimista ja arvostamista sekä ympäristön ja yhteisöjen huomioimista ja resilienssin vahvistamista. (Ympäristöministeriö 2023.)

Sosiaalipedagogisen ymmärryksen näkökulmasta katsottuna kestävä kehityksen käsite on kuitenkin ristiriitainen. Yleisesti käytössä oleva kestävä kehityksen käsitys sisältää ajatuksen talouskasvusta ja länsimaisen kehitysideologian, jonka mukaan elintaso voi ja sen tulee nousta. Kehityksen kutsuminen kestäväksi antaa oikeutuksen toiminnalle, joka on kuitenkin maapallon kantokyvyn näkökulmasta kestäväntöntä. Elintaso ei voi nousta loputtomasti, koska jatkuva talouskasvu ei ole mahdollista. Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta katsottuna tarvitaan perusteellista muutosta elämäntapoihin ja arvoihin. Lisäksi on tärkeää vahvistaa ihmisen ja muun luonnon välistä yhteyttä kasvatuksen ja toiminnan avulla. (Nivala & Rynnänen 2024, 207–209.)

Kestävä hyvinvointi tarkoittaa kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa pyritään yhdistämään elintaso, elämänlaatu ja kestävyys. Tämä käsite kattaa yksilön, yhteiskunnan ja planeetan tasot, ja sen tavoitteena on luoda hyvinvointia, joka on sosiaalisesti oikeudenmukaista ja ympäristön kannalta kestävä. Kestävä hyvinvointi edellyttää muutoksia ajattelutavoissa, elämäntavoissa ja yhteiskunnan rakenteissa. Se korostaa arvojen, eettisyyden ja sivistyksen merkitystä, jotta voimme turvata elämän edellytykset tuleville sukupolville.

Talouden ja taloudellisen toiminnan kysymykset eivät ole sosiaalipedagogisen keskustelun valtavirtaa. Ne voidaan silti nähdä olennaisena osana sosiaalipedagogista ajattelua ja toimintaa. (Nivala & Rynnänen 2024, 209–215.) Tässä artikkelissa en nosta taloudellista näkökulmaa kestävä kehityksen näkökulmasta erikseen tarkasteluun, mutta esittelen Terve raha -työryhmän (Kananen, Kellinsalmi, Pöyhönen, Sarekoski, & Sarekoski 2024) yhteiskunnalliseen keskusteluun tuoman Rudolf Steinerin (ks. esim. 1973) näkemyksen kolmijäsenteisestä yhteiskunnasta. Työryhmän pohdinnoissa Steinerin yhteiskunnallisesta ajattelusta löytyy uudistavia virikkeitä sekä yleisiä uskomuksia haastavia tärkeitä näkökulmia meidän aikaamme. Tämä näkemys sopii hyvin myös kestävä kehityksen tarkasteluun.

Kuviossa 1 on Johannes Kanasen (2024) esittämä kestävä yhteiskunnan talousmalli, jossa kulttuuri-elämä, eli esimerkiksi tiede, taide ja koulutus, tuottaa osaamista ja kykyä, jota talouselämä voi hyödyntää. Talouselämässä syntyy tavaroita ja palveluita, joita kuluttajat voivat hyödyntää. Talouselämässä syntynyt ylijäämä palautuu lahjarahana kulttuurielämän ympärään, josta se pohjimmitaan on kotoisin. Lahjaraha ei ole hyväntekeväisyyttä, vaan sen tulisi olla rahan tai pääoman eräs ominaispiirre. Perinteisesti talouselämän ylijäämä siirtyy pääomana harvojen ihmisten henkilökohtaiseksi varallisuudeksi ja valtio puolestaan rahoittaa

Kuvio 1. *Sivistys luo vaurautta ja varaus sivistystä (Johannes Kananen 2024).*

kulttuurielämän aluetta. Kestävän yhteiskunnan talusmallin mukaan toimivassa tulevaisuuden yhteiskunnassa kasvatuksella, koulutuksella ja sivistyksellä tavoitellaan inhimillistä kasvua, tunnistetaan arvokkaita tarkoituksia omalle elämälle sekä luodaan hyvinvointia luottamusta ja sosiaalista pääomaa kasvattamalla. (Kananen ym. 2024.)

KESTÄVÄN HYVINVOINNIN NELIAPILAMALLI

Nivalan ja Rynäsén (2024, 209–210) mukaan sosiaalipolitiikan tutkijat Tuula Helne ja Tuuli Hirvilampi (2021, 49) ovat kehittäneet kestävän hyvinvoinnin neliapilamallin, joka pohjautuu Erik Allardtin hyvinvointimalliin (1976 ja 1993). Allardtin mallissa hyvinvointi jaetaan neljään pääulottuvuuteen, jotka kuvataan englanninkielisillä käsitteillä: having, loving, being ja doing.

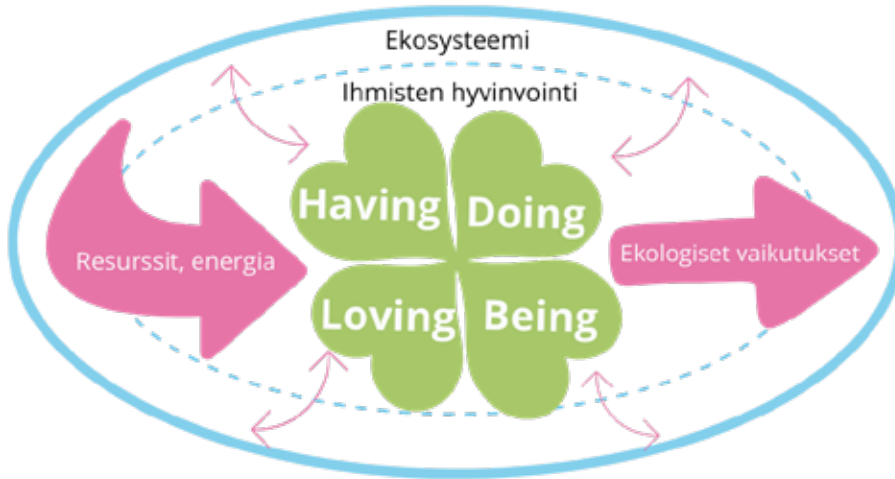
Having viittaa elämän edellytyksenä oleviin aineellisiin olosuhteisiin ja voimavaroihin. Loving tarkoittaa yhteenkuuluvuutta, kiintymystä ja läheisyyttä tarjoavia suhteita. Being käsittää yhteiskuntaan kiinnittymisen, mahdollisuudet osallistua tasapainoiseen elämään ympäristön kanssa sekä itsensä toteuttamisen ja kasvun mahdollisuudet. Doing korostaa toimijuutta ja arvokkaiksi koettujen päämäärien tavoittelua. (Raatikainen, Vepsä, Rahikka, Saarnio, Hyvärinen & Hyvärinen 2019.)

Neliapilamallissa (Helne & Hirvilammin 2021, 49) otetaan huomioon myös hyvinvoinnin ekosysteeminen perusta ja ekologiset vaikutukset.

- **Having** tarkoittaa elämän materiaalisia edellytyksiä kohtuullisen elintason ja resurssien käytön näkökulmasta. Tämä herättää kysymyksiä, kuten ”Mikä on riittävän hyvä minulle?” ja ”Mikä on minun kohtuullinen osuuteni yhteisestä hyvästä?”.
- **Doing** viittaa eettisesti ja ekologisesti kestävään toimintaan, jossa tunnistetaan vastuu muista olennoista, luonnosta ja tulevista sukupolvista.
- **Loving** sisältää merkitykselliset suhteet, rakastamisen ja rakastetuksi tulemisen osana ihmisistä, eläimistä ja luonnosta muodostuvia yhteisöjä. Mallissa huomioidaan myös hyvinvoinnin ajalliset

jatkomot, eli sukupolvilta toisille siirtyvät aineelliset ja aineettomat perinnöt tulevien sukupolvien hyvinvoinnin edellytysten varmistamiseen.

- **Being** tarkoittaa terveyttä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilana sekä ihmisenä olemisen ja itsensä toteuttamisen tarpeita yhteydessä muunlajisiin ja luontoympäristöön.

Kuvio 2. Kestävän hyvinvoinnin neliapilamalli (Marika Kivistö 2025, mukaillen Helne & Hirvilammi 2021, 49).

Neliapilamalli (kuvio 2) kuvaa tasapainoava tavoittelevaa kokonaisuutta, jossa jokainen osa-alue on merkityksellinen (Nivala & Rynnänen 2024, 209–210). Ilman sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattitaitoa monet kriittiset tehtävät, kuten aikuissosiaalityö, vammaispalveluiden turvaaminen ja syrjäytymisen ehkäisy, jäisivät hoitamatta. Tämä johtaisi sosiaalisten rakenteiden heikentymiseen ja epäoikeudenmukaisuuden lisääntymiseen. Sosiaalialan korkeakoulutettujen työ on välttämätöntä, jotta yhteiskunta voi huolehtia kaikista jäsenistään tasapuolisesti ja kestävästi. (Karsio 2025.)

SOSIAALIALAN AMMATILLISEN OSAAMISEN MERKITYS ARVOSTAVAN YHTEISKUNNAN RAKENTAMISESSA

Sosiaalialan korkeakoulutetut työskentelevät yhteiskuntamme haavoittuvimpien parissa. Asiakkaina ovat muun muassa lapsiperheet, vanhukset, vammaiset, mielenterveys- ja päihdeongelmien kanssa kamppailevat sekä taloudellisessa ahdingossa olevat ihmiset. Työtä tehdään esimerkiksi maahanmuuttajapalveluissa, varhaiskasvatuksessa, rikosseuraamusalalla ja oppilashuollossa. Sosionomin tärkeänä ammatillisena tehtävänä on edistää heikommassa asemassa olevien ihmisten mahdollisuuksia olla osa yhteiskuntaa ja sen muutosta.

Sosionomi tarvitsee osaamista kohdata erilaisista taustoista tulevia ja erilaisissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä. Ammatillisella tulee olla taitoa edistää vuoropuhelua erilaisten ihmisten välillä, rakentaa yhteistä ajattelua ja yhdessä ymmärtämistä, jotta valta tulevaisuuden kuvittelemiseen ja rakentamiseen ulottuu koskemaan yhä suurempaa osaa ihmisistä. Tulevaisuuden rakentaminen ei voi olla vain harvojen asia (Dufva, Lähdemäki-Pekkinen, Poussa & Rekola 2024).

Sosiaalialan ympäristöissä toiminnallinen, kulttuuri- ja taidelähtöinen työskentely mahdollistaa äänen antamisen sellaisille, jotka eivät muilla tavoin voi osallistua tulevaisuudesta käytävään keskusteluun tai tulevaisuuden yhteiskunnan rakentumiseen tai vaikkapa sosiaalialan palveluiden järjestämiseen. Tällaisia työn muotoja voivat olla esimerkiksi erilaiset matalan kynnyksen yhteiskehittämisen työpajat, joissa turvataan osallistumisen mahdollisuudet ja edellytykset eri tavoin ajatteleville, kokeville ja toimiville yksilöille. Toiminnan järjestäminen ja osallistumisedellytysten turvaaminen kaikille yhdenvertaisena edellyttää sosiaalialan ammattilaiselta luovaa, lokeroimatonta ajattelua ja uudenlaisten mahdollisuuksien avaamista.

Toiminnallinen tai taidelähtöinen työskentely kutsuu meitä kuvittelemaan ja löytämään tulevaisuuksia, jotka ovat hyviä mahdollisimman monille. Työskentely voi tehdä näkyväksi asioita, joita emme ehkä ole uskaltaneet tai halunneet aikaisemmin nähdä. Pintaan voi nousta eettisesti ristiriitaisia ja haastaviakin kysymyksiä, joiden pohtimiselle ei välttämättä ole muualla tilaa.

- Minkälaista on olla ihminen tässä ajassa?
- Minkälaisista elämäkokemuksista ja tarinoista arvokkuuden tai arvottomuuden kokemus rakentuu?
- Miten meidän tulisi elää, jotta maailmasuhteemme olisi kestäväällä tavalla rakentunut?
- Millaista yhteiskuntaa meidän tulisi rakentaa, jotta se olisi yhä useammalle hyvä ja oikeudenmukainen?

KULTTUURIYHDISTÄVÄNÄ VOIMANA

Jotta sosiaalialan ammattilaiset voivat toimia monikulttuurisissa ja monialaisissa työyhteisöissä ja kykenevät tarjoamaan kaikille asiakkaille laadukasta ja yhdenvertaista palvelua, he hyötyvät kulttuurisesta osaamisesta eli kompetenssista.

Kestävän yhteiskunnan rakentamisen näkökulmasta sosionomikoulutuksen tulee edistää sitä, että opiskelijat ja tulevaisuuden sosiaalialan ammattilaiset ymmärtävät ja arvostavat kulttuurista moninaisuutta ja heillä on edellytykset rakentaa omaa kulttuurista identiteettiään kestäväällä tavalla. Tämä tarkoittaa tutustumista erilaisiin katsomuksiin ja katsomusten ja kulttuurien väliseen suhteeseen sekä oman ammatillisuuden rakentamista katsomuksellisessa kulttuurisessa viitekehyksessä.

Kulttuurisensitiivinen työote sosiaalialalla tarkoittaa ymmärrystä kulttuurin aika-, paikka- ja yhteisöidonnaisuudesta, jotka myös muokkautuvat ja muuttuvat eri aikoina kulttuurien vuorovaikutuksessa. Oma kulttuuri-identiteetti muodostuu yksilön ja yhteisön kulttuurin konstruktiossa. Kulttuuri-identiteetti voi sisältää esimerkiksi katsomuksellisen, poliittisen, sukupuoli-, sukupolvi-, etnisen, kansallisen ja kieli-identiteetin. Kulttuuri-identiteetit puolestaan perustuvat erilaisiin arvoihin ja periaatteisiin, jotka voivat olla keskenään ristiriitaisia. Sopusointuinen ja toista arvostava yhteiselämä vaativat eri kulttuuri-identiteettejä edustavien yksilöiden ja yhteisöjen intressien yhteensovittamista ja valmiutta tehdä rationaalisesti perusteltavissa olevia kompromisseja.

Kulttuuri ja taidelähtöisellä työskentelyllä voidaan ehkäistä konfliktien syntyä tai edistää ratkaisua tuemalla luottamuksen rakentamista ja ylläpitämistä, tarjota empaattisia kohtaamisia ja näkökulmia ja lisätä yhteistoiminnallisuutta. Taiteen on todettu myös vähentävän etnisiä jännitteitä ja parantavan etnisten ryhmien välisiä suhteita. (Fancourt & Finns 2019.)

Yhdenvertaisuutta tavoitteleva työote edistää sekä ammattilaisen että asiakkaan päämääriä ja voimavaroja. Moninaisuutta mahdollistava kulttuuritietoinen ja taidelähtöinen työskentely asiakastyössä antaa voimaa ja mahdollistaa myös jotakin, mitä emme osaa etukäteen suunnitella. Yhdessä tekeminen, yhteistyö ja vuoropuhelu mahdollistaa avartamaan yhteistä ja yhdenvertaista ajattelua.

***Tiede kertoo mitä on elämä,
taide antaa elämälle
mielen.***
**- Arkkiatri Risto Pelkonen
2021**

DIALOGI JA LUOVUUS AMMATILLISISSA KOHTAAMISISSA

Eettisesti ja sosiaalisesti kestävässä asiakaskohtaamisissa ihminen on tärkeä resurssi. Vaativassa psykososiaalisessa asiakastyössä yhteisöllisyyden edistäminen, yhdenvertaisuus ja toivon kannattelu sekä asiakkaassa että itsessään ammattilaisena on kestäväen työn lähtökohta ja edellytys, silloinkin kun se on vaikeaa ja ammattilainen joutuu asettamaan itsensä haavoittuvaaseen asemaan.

Sosiaalialan ammattilaisten arkea leimaavat kiire ja vastuullinen työtaakka. Työtä tehdään usein niukoilla resursseilla, mikä aiheuttaa merkittävää eettistä kuormitusta. Työ vaatii laaja-alaista asiantuntemusta, kykyä käyttää julkista valtaa vastuullisesti sekä valmiutta tehdä eettisesti ja juridisesti haastavia päätöksiä. Lisäksi työntekijät voivat kohdata väkivallan uhkaa ja jatkuvaa psyykkistä kuormitusta. (Karsio 2025.)

Mekaaniset ja strukturoidut asiakastapaamiset voivat saada ammattilaisia kokemaan etäisyyden taakkaa. Arviointia ja päätöksentekoa sisältävät asiakastyön kohtaamiset voivat olla raskaita sekä ammattilaiselle itselleen, kuin myös asiakkaalle. Ammattilaisen arvioiva ja diagnostinen katse voi jopa vieraannuttaa asiakasta omasta minuudestaan tavoitteena olevan eheytyksen tai voimaantumisen sijaan. Uudella sukupolvella, niin ammattilaisilla kuin asiakkailla, on monia nykyisiä sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillisia käytäntöjä haastavia käsityksiä, esimerkiksi suostumuksellisuudesta tai siitä, kenellä on oikeus määrittellä ja arvioida minuutta.

Ahosen (2025) mukaan oikea-aikaista arviointia on mahdollista toteuttaa myös dialogisessa suhteessa ja asiakkaan itsehävainnoinnin kautta hoidollisen prosessin aikana. Dialoginen asiakassuhde toimii myös ammattilaisen voimavarana silloin, kun ammattilainen osaa päästää irti ennalta tietämisestä ja ennalta määrittelyvallasta. Monet taidelähtöisyyttä hyödyntävät menetelmät mahdollistavat asiakkaalle valtaa ja vaihtoehtoisen tavan puhutun kielen sijaan kertoa omasta elämästään, minuudestaan, kokemuksistaan ja ajatuksistaan itselleen sopivalla tavalla ja aikajänteellä. Dialogisessa suhteessa asiakas voi tulla nähdyksi ja ymmärretyksi omasta maailmastaan käsin.

Sosionomikoulutuksessa taide- ja kulttuurilähtöisten voimavaraistavien ja toiminnallisten oppimistehtävien ja erilaisten ammatillisten kohtaamisten myötä luovuusosaaminen ja dialogisen vuorovaikutuksen taidot syvenevät ja taito heittäytyä erilaisiin kohtaamisiin paranee. Tämän myötä rohkeus astua uusiin tilanteisiin, heittäytyä ja selviytyä niistä vahvistuvat. Omakohtaisen kokemisen kautta syntyvä ymmärrys on kaiken perusta. Kestävää sosiaalista hyvinvointia edistävät tavoitteet ja opiskelijan oma osaaminen rakentuu pienistä omista kokemuksista ja tietoperustan vahvistamisesta. Lilja-Viherlampi & Tikka (2024) kuvaavat kuviossa 3 luovuusosaamisen harjoittamista seitsemän kierteen kautta, jotka muodostavat kokonaisvaltaisen syventävän ymmärtämisen kehän eli luovan kierteen.

Kuvio 3. Luova kierre luovuusosaamisen kertymisessä ja kehittämisessä (Oona Tikkaaja 2024).

TAITEEN KIELI KOHTAAMISISSA

Elämän hallitsemattomuus koskettaa toisia enemmän ja joitakin kohtuuttoman paljon. Sen keskellä riittävä merkityksellisyyskokemus auttaa selviämään tilanteessa. Ammatilainen ei voi poistaa köyhyttä, ylisukupolvisia perintöjä tai muuttaa lapsuudessa koettuja kokemuksia. Ammatilainen voi kuitenkin tarjota turvallista tilaa ja mahdollisuuksia tarkastella omaa elämää ja elämäntarinaa ja päättää, mitä ihminen siitä kantaa mukanaan omassa elämäntarinassaan. Keholliseen dialogiin heittäytyminen on ammattilaisen taitoa kysyä katseella, saanko katsoa hetken sinun elämäsi, yhdessä sinun kanssasi. Taide- ja kulttuurilähtöisillä menetelmillä on mahdollista luoda luottamuksellisia vuorovaikutussuhteita ja tilaa, jossa haaraassa ja sotkuisessa elämäntilanteessa oleva voi tulla nähdyksi ja kokea itsensä ja elämänsä merkitykselliseksi.

Johanna Kaitsalmi (2024, 92–94) esittelee väitöstutkimuksessaan kuntoutushoitotyön dialogista mallia erityiseksi määritellyn lapsen vaikuttajuuden toteutumisen mahdollistamiseksi. Tässä mallissa lapsen näkökulman kunnioittaminen edellyttää lapsen kuuntelua kaikilla aisteilla, ei pelkästään kuulon avulla, sillä lapset ilmaisevat itseään usein toiminnan kautta. Aistien virittäminen ja lapsen toiminnan jäljitteleminen auttavat ymmärtämään lapsen fyysisen kokemuksen toiminnasta. Tämä tarkoittaa myös kehon avulla kuuntelemista. Monissa tilanteissa vastavuoroisuutta voidaan lisätä tarjoamalla lapselle mahdollisuuksia vaikuttaa tilanteisiin sen sijaan, että edettäisiin ammattilaisen ennalta päättämän kaavan mukaan.

Henkilökohtainen suhde taiteeseen ja erilaisiin taiteen ilmaisumuotoihin vaikuttaa tapaamme ajatella, tuntea ja olla maailmassa sekä toimia itselle merkityksellisellä tavalla. Taiteen kautta koetut merkitykselliset hetket ja kokemukset rakentavat minuutta koko elämän ajan. Taide ja sen parissa tapahtuva vuorovaikutus tarjoaa mahdollisuuksien maailman, jossa voi olla vuorovaikutuksessa symbolien äärellä ja puhua niiden kautta. Taidetta voi ajatella myös toimintakykyä vahvistavana tarjoumana, johon asiakas voi halutessaan joko

tarttua tai olla tarttumatta. Taidelähtöinen työskentely voi myös tarjota suojan ylivoimaisia ärsykeitä vastaan. (Lilja-Viherlampi & Tikkaajoja 2024.)

Särkämön (2015) mukaan **musiikki** aktivoi ihmisellä lähes kaikkia aivoalueita ja onkin monesti ensimmäinen ja viimeinen taiteen kieli, jonka kautta ihminen pääsee mukaan osallisuuteen ja yhteyteen niin itsen, muiden kuin ympäristön kanssa. Musiikki eri muodoissaan mahdollistaa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Kuvallisen ilmaisun hyödyntäminen esimerkiksi oppimis- tai kuntoutusprosesseissa mahdollistaa

identiteettityöskentelyä ja lujittaa luottamusta ja vuorovaikutusta. Esimerkiksi erilaiset voimauttavan valokuvaamisen projektit ovat mahdollistaneet sellaisten asioiden tai oman identiteetin eri puolien työstämisen, jotka eivät ole vielä saaneet sanallista muotoa. **Voimauttava valokuvaaminen** on myös hyvin vahvasti vuorovaikutussuhdetta ja luottamusta vahvistavaa työskentelyä, sillä menetelmässä valta-asetelma keikautetaan ja kuvattava määrittää itse, kuinka haluaa tulla kuvatuksi, nähdyksi ja tunnistetuksi. **Kohtaamistaiteen** opinnoissa opiskelija saa kokea oman arvokkuutensa ja ainutlaatuisuutensa kuvatyöskentelyn kautta, joutumatta asettamaan itseään katseiden kohteeksi. Strukturoitu kuvataideprosessi auttaa opiskelijaa ja taiteen tekijää kehittämään myös omaa luovaa ajatteluaan.

Draaman ja erilaisten narratiivisten harjoitusten ja menetelmien avulla voidaan tutkia sekä rakentaa omaa elämäntarinaa, elämän perustana olevia arvoja sekä omassa itsessä että suhteessa muihin ihmisiin, muunlajisiin olentoihin, ympäristöön, luontoon ja ympäröivään maailmaan. Draamatyöskentelyyn liittyy vahvasti myös kehollisuus, kehollinen tietäminen ja tunteminen sekä intuitiivisuus.

Ihmisten arkiympäristö vaikuttaa merkittävästi hyvinvointiin ja osallisuuden kokemuksiin. Luonto on elinehto ja osa kulttuurista identiteettiämme. Kaikilla tulisi olla yhdenvertaiset mahdollisuudet päästä luonnon hyvinvointivaikutusten pariin. **Luonto- ja eläinavusteista toimintaa** voidaan hyödyntää sosiaalialalla osallisuutta tukevilla palveluilla ja toiminnoilla. Esimerkiksi helposti saavutettavat vihervälit tarjoavat mahdollisuuksia elpymiseen, virkistytymiseen ja yhdessäoloon. Eläinten läsnäolo voi tavoitteellisesti hyödynnettynä esimerkiksi rentouttaa ihmistä ja laskea stressihormonien tasoa, joten se voi tarjota keinoja haastavien asiakastilanteiden sujuvoittamiseen.

Luontoympäristöt ja eläinavusteinen työskentely virittävät myönteiseen tunnetilaan ja tarjoavat puitteet rauhoittumiselle, itsetutkiskelulle sekä yhdessä tekemiselle ja turvalliseen vuorovaikutukselle. Tämä yhteyden tunne voi lisätä yhdenvertaisuuden ja osallisuuden kokemuksia, mikä näkyy lisääntyneenä vuorovaikutuksena eri ihmisryhmien välillä ja haluna parantaa yhteisen elinympäristön laatua. Osallisuuden ja osattomuuden teemat kietoutuvat vahvasti myös ilmastokriisiin ja luontokatoon, mikä korostaa ihmisten hyvinvoinnin ja luonnon vahvaa yhteyttä.

Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomikoulutuksessa opiskelijoille mahdollistuu erilaisten taiteen kielten sekä taidetta ja toiminnallisuutta hyödyntävien menetelmien omakohtainen kokeminen. Omakohtainen kokemus mahdollistaa omia voimavaroja edistävän työotteen omaksumista ja tukee sekä opiskelu- ja työhyvinvointia.

Laulu on ihmisellä ikäskun toinen kieli, jolla alkaa sydämensä liikutuksia ilmotella, koska tavallinen kieli ei löydä sanoja tarpeeksensa.
- Elias Lönnrot

LOPUKSI

Hyvinvoinnin kestävyyskriisi vaatii meitä tarkastelemaan tulevaisuutta uusin silmin. Luovalla ajattelulla, kulttuurilla ja taiteella on ollut merkittävä rooli vaihtoehtoisten tulevaisuuksien visioimisessa ja suuntien määrittämisessä. Historian murroskohdissa luova ajattelu ja taide on auttanut haastamaan vanhentuneita rakenteita ja tekemään näkymättömän näkyväksi. Uusia näkökulmia voi löytää, kun suhtautuu uteliaasti arkipäivän asioihin ja vastaanottaa tilanteet sellaisina kuin ne ovat (Lilja-Viherlampi & Tikkaaja 2024). Kestävyysmurroksen ratkaisut löytynevätkin luovaa ajattelua arvostavasta ympäristöstä.

Luovuus ei rajoitu pelkästään taiteeseen tai yksittäisiin luoviin toimintoihin, vaan se on osa olemisen tapaa. Konkreettiset työkalut, kuten helpot menetelmät taiteen tekemiseen, ovat hyödyllisiä, mutta niiden käyttö voi jäädä pinnalliseksi ja hajanaiseksi, jos asenne on suorittava eikä utelias. Kiire, väsymys ja suorituskaskeiset toimintamallit saattavat tukahduttaa uteliaisuuden. Työyhteisöissä ja asiakastyössä on tärkeää tukea uteliasta ja leikkisää asennetta yhteisten käytäntöjen ja rakenteiden avulla. Tällöin useammat työyhteisön jäsenet voivat helpommin osallistua luovuuden edistämiseen, eikä vastuu jää vain niille, jotka ovat erityisen innostuneita aiheesta. (Lilja-Viherlampi & Tikkaaja 2024.)

Sosiaalialan ammattilaisten koulutuksessa on tärkeää treenata aivoja kompleksisilla ja haastavilla kysymyksillä, jotta he ovat valmiita kohtaamaan ja ratkaisemaan työelämän haasteita. Kohtaamalla erilaisista taustoista tulevia ihmisiä yhdessä tekemisen tai kokemisen tasolla, ammattilaiset voivat saavuttaa syvempää ymmärrystä ja ylittää tavanomaisen ajattelun rajat. Korkeakouluna meidän tehtävämme on olla tukena opiskelijan ajattelutaitojen kehittämisessä. Kyky ajatella ja kyky ajatella kriittisesti ovat osoituksia resilienssistä ja myös ammatillisesta osaamisesta. Tämä prosessi ei ainoastaan kehitä ammattilaisten osaamista, vaan myös vahvistaa heidän kykyään edistää sosiaalisesti kestävää hyvinvointia yhteiskunnassa.

Abstrakteja asioita ja ajatuksia voi olla mahdotonkin sanallistaa, koska minuuden ydin on tunnetta, kokemusta ja katsomista. Toiminnalliset, kulttuuri- ja taidelähtöiset menetelmät sosionomin osaamisena kutsuvat avaamaan vuorovaikutukselle ja kohtaamiselle monenlaisia, moniäänisiä ja -kielisiä tiloja, joissa erilaiset taustat, ajatukset ja ideologiat voidaan törmäyttää ja ottaa sensitiivisesti käsittelyyn. Ammatillainen voi tarjota katseen, joka ei mittaa, arvota tai arvostele.

OMA TARINANI – LUOVUUTTA MATKALLA TULEVAISUUTEEN

Kulttuurialan opinnot käsi- ja taideteollisessa oppilaitoksessa vetivät minua puoleensa jo nuorena. Oppilaitos, sen opettajat ja koulu yhteisö, yhdessä taide- ja käsityöilmaston kanssa, tarjosivat erinomaisen kasvualustan. Käsityöläisen ja taiteilijan luova identiteetti, oman työn laadun jatkuva arviointi sekä pitkäjänteisyys ovat antaneet minulle hyvät valmiudet myöhemmän työelämään, myös sosiaalialalla. Työn tulee aina olla sellaista, että voin tyytyväisenä sanoa sen olevan itse tehty.

Kulttuurialan opinnot ja työt opettivat myös sopeutumaan ja luomaan omaa paikkaansa vallitsevassa tilanteessa, 90-luvun laman jälkimainingeissa, jolloin kulttuurialan töistä oli kova kilpailu. Oman maailmani avartaminen vei minut opettamaan villasukan neulontaa pakolaisina Suomeen tulleille somaliäideille. Nämä äidit halusivat oppia neulomaan sukkaa, jotta saisivat pidettyä rakkaimpansa lämpimänä kylmässä ja pimeässä pohjolassa.

Syntyi perinteisellä suomalaisella kantapäämallilla neulottuja sukkaa, joissa yhdistyi luovasti ja kiehtovasti uusia väri-, kuvio- ja materiaaliyhdistelmiä eli ainutlaatuisia itsetehtyjä käsityötuotteita. Villasukkiin neulottiin tuskan ja surun kyyneleet, kiitollisuus, epävarmuus ja orastava toivo ja jännitys tulemassa olevasta. Tämä onnistui yhteisestä halusta selviytyä uudessa tilanteessa sekä uteliaisuudesta uutta, vielä tuntematonta tulevaisuutta kohtaan. Kohtaamisesta vuorovaikutuksen eri tasoilla, vaikka meillä ei ollut yhteistä puhuttua kieltä.

Näissä pajoissa neulottiin kudelman kerrallaan ja pisto pistolta siltaa omista aikaisemmista kokemuksista nykyhetkeen ja tutkailtiin tulevaan. Tutkimme meitä yhdistäviä asioita, oppien toinen toisiltamme eri kulttuurien perinnöstä kumpuavia kuvioaiheita ja tekniikoita, joita perinnekäsityöissä on yllättävän paljon ja jotka toistuvat yllättävän samanlaisina eri kulttuureissa. Olin löytänyt tavan luoda arkeen kauneutta, ymmärrystä ja empatiaa, yhteyttä ja vuorovaikutusta. Käytännönläheinen työskentely edistää yhdessä tulevaisuuteen katsomista ja selviytymistä. Opimme yhdessä selviytymään, kukin omissa elämäntilanteissamme.

Sosiaalipedagogiikka ja luovuus

Uuden edessä luonteva ympäristö löytyi sosionomiopinnoista ja sosiaalipedagogiikasta, johon luovuus ja luovat menetelmät liittyvät kiinteästi. Luovilla ja taidelähtöisillä menetelmillä ei vielä tuolloin ollut samanlaista vahvaa asemaa sosiaalialan työssä kuin nykyään. Minulla oli onni saada matkalleni muutama pitkälle tulevaisuuteen näkevä opastaja. Koulutusala johtaja Anna-Riitta Myllärinen ja lehtori Marja Sirkkola kannustivat minua yhdistämään taiteen, luovan osaamisen ja sosiaalialan osaamisen omassa ammatillisuudessani. Ylemmän korkeakoulun tutkinnossani sain yhdistettyä molemmat osaamisalani, ja tällä tiellä olen edelleen lehtorina Laurea-ammattikorkeakoulussa.

Sosiaalipedagoginen työote merkitsee minulle sosiaalialan asiakastyössä ja opetustyössä kohtaamisten mahdollistamista, mukaan ottamista, vieraanvaraisuutta, vastavuoroisuutta, erilaisuuden arvostamista, jokaisen ainutlaatuisuuden kunnioittamista ja sitoutumista yhteiseen hyvään. Sitoutuminen merkitsee yhteisön jakamien arvojen todeksi tekemistä omassa toiminnassani.

2020-luvulla ekososiaalisen ja kriittisen sosiaalipedagogiikan keskustelu johdattaa rakentamaan inhimillistä yhteiskuntaa ja kestäväää elämäntapaa. Nivalan ja Rynnäsen (2024) mukaan kriittinen sosiaalipedagogiikka tunnetaan myös dekoloniaalista suuntauksesta, joka täydentää ja laventaa muita sosiaalipedagogiikan näkökulmia. Dekoloniaalinen pedagogiikka sopii sosiaalipedagogiseen työtteeseeni, koska se ei pelkästään kritisoi vallitsevia syrjäyttäviä valtarakenteita, vaan etsii ja tarjoaa niille myös vaihtoehtoja usein taiteellisessa ja sosiaalisessa yhteistyössä. Dekolonisoiva pedagoginen työote pyrkii sellaisiin pedagogisiin valintoihin, jotka eivät uusina sortavia valtasuhteita tai rakenteita.

Ekososiaalinen suuntaus puolestaan haastaa humanistista ihmiskeskeistä ajattelua ja tunnistaa sosiaalisten ja ekologisten kysymysten yhteenkietoutuneisuuden ja etsii ratkaisuja kestäväen työn ja elämäntavan rakentamiseen. Ekososiaalisuudella viitataan ihmisen lisäksi muihin elollisiin olentoihin ja sekä luontoympäristöjen monitasoiseen vuorovaikutukseen. Ekologiset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset kysymykset kietoutuvat yhteiseksi systeemiksi. Käytännössä tämä tarkoittaa, että hyvinvoinnin edistämisen tavoite tulee liittää ekososiaalisen oikeudenmukaisuuden ja ekologisen kestävyuden edistämiseen maailmanlaajuisesti. (Nivala & Rynnänen 2024.)

Työkseni olen ohjannut taiteen perusopetuksessa ja käsityön opetuksessa ihmisten, etenkin lasten ja nuorten, kasvuprosesseja hyödyntäen taiteellista ja taidollista ilmaisua. Taidelähtöistä työtettä olen hyödyntänyt monenlaisten asiakasryhmien kanssa sosiaalialan ympäristössä. Taidelähtöinen työskentely on mahdollistanut erilaisten ulottuvuuksien ja kerrosten tarkastelun samanaikaisesti. Käsityön tekeminen opettaa haasteista selviytymistä, ongelmanratkaisutaitoja, oman toiminnan jatkuvaa arviointia ja uudelleen aloittamisen sinnikkyyttä. Taidollisen osaamisen kasvaessa kokemus itsestä osaavana ja pystyvänä kasvaa. Luovuus ihmisessä kasvaa, kun opittuja pieniä taitoja voidaan siirtää pienestä mittakaavasta muuhun elämään eli suurempiin mittakaavoihin. Taidelähtöinen työskentely ei tunnista konkreettisen elämän rajoja ja rajoituksia, vaan mahdollistaa ihmiselle kurkottamisen niiden yli kohti toivotavampaa tulevaisuutta.

Luova tausta ja identiteetti on mahdollistanut minulle erilaisia työtehtäviä, joissa osaamisen erilaisia puolia voi hyödyntää. Punaisena lankana kaikessa työssäni on aina ollut hyödyntää eettisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäviä työtapoja. Oman työni hyvästä laadusta huolehtiminen tarkoittaa minulle myös omasta ammattitaidosta ja työkyvystä huolehtimista, jotta hyvä mahdollistuu asiakkaalle. Asiakkaan hyväksi ja hänen parasta potentiaaliaan sekä hyvää elämää mahdollistavat työskentelytavat ovat olleet työni kulmakiviä. Mieleeni tulee erityisesti kehitysvammaisen asiakkaani tilkkutyö, josta nousi esiin tärkeä elämänohje ja kannanotto: "Sydämellä kuulee" ja toinen opiskelijalta lahjaksi saamani huoneentaulu, jossa lukee "unelmoi isosti".

Marika Kivistö

Lähteet

- Ahonen, A. 2025.** Hoitona nippu kaavakkeita? Kohti parempaa. Puheenvuoro Voimauttavan valokuvan seminaarissa Arvostavan katseen psykiatria + sote. Tampere 17.1.2025.
- Dufva, M., Lähdemäki-Pekkinen, J., Poussa, L., Rekola, S. 2024.** [Tulevaisuusvalta. Lisää ääniä tulevaisuuskeskusteluun](#). Sitra. Viitattu 17.1.2025.
- Fancourt, D. & Finn S. 2019.** [What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review](#). Health Evidence Network synthesis report 67. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe .
- Helne, T. & Hirvilampi, T. 2021.** [Puristuksissa? Nuoret ja kestävän hyvinvoinnin ehdot](#). Helsinki: Kelan tutkimusyksikkö.
- Kaitsalmi, J. 2024.** [Erityiseksi määritellyn lapsen vaikuttajuuden toteutumisen mahdollistava hoitotyö: lasten kuntoutuushoitotyön dialoginen malli](#). Väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja - Annales Universitatis Turkuensis, Ser D: Medica - Odontologica. Osa 1779.
- Kananen, J., Kellinsalmi, T., Pöyhönen, P., Sarekoski, K. & Sarekoski, T. 2024.** [Sivistys luo vaurautta ja vauraus sivistystä – sivistyksellisten oikeuksien puolustus](#). Teoksessa I. Järvinen, J. Pätäri & B. Wallén (toim.) Sivistykselliset oikeudet ja vapaa sivistystyö. Helsinki: Vapaa Sivistystyö ry.
- Kananen, J. 2024.** Arvostavan katseen yhteiskunta - Kestävä tulevaisuus. Puheenvuoro Arvostavan katseen yhteiskunta – Kestävä tulevaisuus seminaarissa. Tampere 23.1.2024.
- Karsio, J. 2025.** [Maailman vaikein työ – Sosiaalialan korkeakoulutetut kantavat vastuuta yhteiskunnan haasteista](#). Tiedote 9.1.2025. Talentia. Viitattu 17.1.2025.
- Lilja-Viherlampi, L.-M. & Tikkaaja, O. 2024.** [Kohti luovaa ikääntymistä ja sitä tukevaa osaamista](#). Turku AMK: Talk Journal.
- Nivala, E. & Ryyänen, S. 2024.** Sosiaalipedagogiikka: Kohti inhimillistä yhteiskuntaa ja kestävä elämää. Toinen, uudistettu laitos. Helsinki: Gaudeamus.
- Raatikainen, E., Vepsä, P., Rahikka, A., Saarnio, T., Hyvärinen, H. & Hyvärinen, H. 2019.** Ammattina sosionomi. 3. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro.
- Steiner, R. 1973.** Yhteiskunnallisen kysymyksen ydinkohtia. Suom. Reijo Wilenius. Helsinki: Suomen antroposofinen liitto.
- Särkämö, T. 2015.** Artikkelissa Karhunen, M. & Vikström, S. [Musikki on aivojen lääketä](#). Savon Sanomat 19.1.2015. Viitattu 17.1.2025.
- Ympäristöministeriö 2023.** [Mitä on kestävä kehitys?](#) Viitattu 17.1.2025.